

CENTELLES - 82 (poema-ficció)

TONI CLARET

Centelles, antigament Santa Coloma de Vinyoles, municipi d'Osona, a la dreta de l'alt Congost, a l'extrem meridional de la plana de Vic. En aquestes àrees abunden els boscs de pi pinyer. L'agricultura ocupa (1965) només un 9°/o de la població activa... La indústria, fonamentalment tèxtil (tovalloles, cotó i tergal), té una llarga tradició... Hi ha avicultura –continua dient Magda Reixac a la Gran Enciclopèdia Catalana– i cria de bestiar porcí. Malgrat la desaparició de les fires, l'activitat comercial s'ha incrementat darrerament: celebra mercat els diumenges. La vila (3.146 centellencs al 1960) es desenvolupà durant l'edat mitjana al peu del camí a Sant Feliu de Codines i prengué una típica forma allargassada, emmascarada per la creixença urbanística; s'han format barris residencials dedicats fonamentalment a l'estiueig.

Centelles és el nostre punt d'arribada, devers les nou, dia trenta de desembre. Cercam, de fora venint, la festa de "l'arbre"; el municipal somriu: –"El pi", el trobareu a la sortida del poble, en aquesta direcció– I al cap de poc ja sentim trabucs i veim fumassa, i més a prop la fumassa fa olor de fens i no de pólvora..., és un femer encès. Un parell de revolts més amunt ja és el fum dels trabucs i dels foguerons per torrar botifarres. El pi ha arreplegat tres o quatre-centes persones, engrescades totes: uns mengen pa amb botifarra, altres ationen el foc, molts, ja plens de panxa, disparen els trabucs enlaire –barretina, corbatí i faixa vermells, guardapits negre, camisa blanca i calçons foscs (de pana negra, de llana, o vaquers blaus)–.

Han fermat quatre vents al pi; uns aguanten les cordes i d'altres destralegen arran de terra. És un pinet d'un metre de soca i dues braçades de brancom. No li escau "més alt que un pi", però sí "a pi xic, no cal escala". A diferència de Pollença, on trien un pinàs, pinot, pinatxo,

pinarro, aquí trien un pinet, piniu, pinel·lo, pineu, pinetxo, pinoi, pinengo, piningo, pinó, pinetell.

El protagonista el pi, la víctima el pi: l'esperit del bosc serà duit a la vila, entrat ben dret damunt un carro amb bandes tirat d'un tractor —abans eren bous—. És el dia pinal. Pi, π, pin-nyac, pi-pella, pi-tafi, pi-gard, pi-pioli, pi-xot, pi-tecàntrop; pipiripip, pipiripando; pi ver, pi garriguenc: *pinus pinea*, *pinus halepensis*.

Més de dos-cents trabucs —fusta i metall, negre o daurat— acompanyen la lenta comitiva. Molts dels trabucaires, o galejadors, duen l'escut actual de la festa: la meitat inferior les quatre barres, la superior un pi cap per avall. La tronadissa augmenta dins el poble: les parets redoblen els trons, el foc surt dels canons... “Els trons i els coets reuunyien galejant la festa” —escriu Joan Pons el 1863—. Adesiara senyeres penjades.

Hem passat davant el pi i l'esperam a la plaça major; els trons se fan més eixordadors com més a prop, les orelles siulen i enmig de la tronadissa s'acosta, mig apagada però ben gallarda, una petita banda de música. Enmig de la plaça el pi s'escarrufa de veure entre tanta senyera —les quatre barres del poble— la bandera que el dictador imposà arreu (altra volta); devora un rètol: *Todo por la Patria*.

Els trabucaires fan una rotlada —el pi enmig, la gent darrera— i se preparen per fer la traca. Ja s'han preparat tots, se fan senyes, riuen satisfets, posen el trabuc enlaire; ja els darrers acaben de posar el pistó o de carregar de pólvora el canó. Comença el primer i un darrera l'altre se senten dos-cents trons que ja no eixorden: tothom fa ara cara de tro. Mentrestant hi ha una mica d'esvalot davant el quarter: un carrabiner, diuen, s'ha acubat i l'han entrat per endins; les veus que parlen de sang i de metralla no

tenen assentiment públic: “I ara”, “la pólvora no fa forat!”, “mai no hi ha hagut ferits d'aquesta casta!” La festa continua; la música ha fet rotlo i un parell de parelles disfressades a l'antiga ballen boleros a l'estil cortesà, com el Parado.

Pel Carrer del Centre, fregant per les parets, el pi entra a la Plaça de l'Església. Els trabucaires han deixat els trabucs i descarreguen el pi; abans eren devers vint, de fa un parell d'anys més de dos-cents, i no tots coneixen els costums i les normes: molts encara fan anar el trabuc. Els que descarreguen l'arbre s'aturen i criden a la una: “Foteu-vos / l'esco- / peta al / cul! / Foteu-vos / l'esco- / peta al / cul!” I encara trons... “Foteu-vos / l'esco- / peta al / cul / i carregada!”

S'ha acabat ja la festa pagana; l'església s'ha fet amb el pi; el fan ballar a l'explanada i llavors el tomben cap per avall per ofendre l'esperit —¿pagà?— del bosc. Abans si el pi tombava n'anaven a cercar un altre, ara l'església el trabuca aposta; l'entren cap baix cul alt, li posen enfilolls de pomes i neules i el pengen davant l'altar major on haurà d'estar fins passat Els Reis (Els Reis passen i tornen). Abans de sortir el poble canta l'himne de la santa: “Oh Coloma voladora / que les ales esteneu...”

Mentre som davall la dutxa, llevant-me la sutja del cap, encara amb el reuuny dins el cervell, sent la notícia per la ràdio. Durant la festa, mentre feien la traca a la Plaça Major, varen aprofitar per prendre el quarter de la guàrdia civil; efectivament l'acubat era un mort de bala i els que el varen entrar aprofitaren per acabar amb els altres nombres del cos, amagats els seus trets per la tronadissa de la plaça.